Vantaan kaupungin lausunto lukion opetussuunnitelman perusteiden lukiodiplomiluvun ja lukiodiplomien suoritusohjeiden luonnoksista

Vantaan kaupunki toteaa lausunnossaan seuraavaa:

1. **Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 lukiodiplomilukua koskeva lausuntopalaute**

a) Palaute ja muutosehdotukset **lukiodiplomilukuun (6.23**) yleisesti

Vantaan kaupunki kannattaa monin osin Opetussuunnitelman perusteiden lukiodiplomiluvun muutosmääräystä ja uudistettua diplomirakennetta. Muutosmääräysluonnoksessa on kuitenkin vielä joitakin seikkoja, joihin Vantaan kaupunki toivoisi kiinnitettävän huomiota.

Aiemmin lukiodiplomit on käsitelty oppiaineiden yhteydessä luvussa 7.11, jolloin diplomit on nähty omana oppiaineryhmänään. Voimassa olevassa opetussuunnitelmassa luku 6.2 koskee puolestaan laaja-alaista osaamista, joten onko tarkoitus, että lukiodiplomit tulevat tämän osion alaluvuksi? Lukiodiplomit liittyvät kyllä vahvasti laaja-alaiseen osaamiseen eivätkä ole varsinaisesti oma oppiaineensa, mutta moduulikohtaiset perusteet olisi luonnollista sijoittaa muiden oppiaineiden yhteyteen, kuten ennenkin.

Uudessa muutosmääräyksen luonnoksessa on kuvattu arvioinnin yhteydessä lause "Lukiodiplomisuorituksessa osoitetut itsearviointitaidot otetaan huomioon lukiodiplomin arvioinnissa". Tämä lause on hiukan vaikeatulkintainen ja kielelliseltä ilmaisultaan jähmeä. Vanha kirjaus ja lause " Lukiodiplomin suorittamiseen sisältyy opiskelijan itsearviointia." on tässä mielessä selkeämpi. Uusi kirjaus kohdistaa huomion ennen kaikkea itsearviointitaitoihin eikä laajemmin itsearvioinnin sisältöön.

b) Palaute ja muutosehtoukset **Kotitalouden lukiodiplomi (KOLD1)**-moduuliin

c) Palaute ja muutosehdotukset **Käsityön lukiodiplomi (KÄLD2**)-moduuliin

d) Palaute ja muutosehdotukset **Median lukiodiplomi (MELD3)**-moduuliin

e) Palaute ja muutosehdotukset **Sanataiteen lukiodiplomi (ALD4)** -moduuliin

f) Palaute ja muutosehdotukset **Tanssin lukiodiplomi (TALD5)** -moduuliin

Vantaan kaupunki kannattaa pääosin muutosesitystä, mutta diplomin nimi tulisi olla Tanssitaiteen lukiodiplomi, pelkän tanssin sijaan. Tanssi on esittävää taidetta, minkä vuoksi sen tulisi näkyä selkeästi myös diplomin nimessä. Asiasta on käyty laajasti keskustelua eri lukioiden ja opetusneuvos Muukka-Marjovuon kanssa, ja yhteinen ajatus on ollut se, että diplomin nimen tulisi olla Tanssitaiteen diplomi. Tämä nimi olisi myös linjassa uusien ohjeiden kanssa.

g) Palaute ja muutosehtoukset **Teatterin lukiodiplomi (TELD6**)-moduuliin

h) Palaute ja muutosehdotukset **Tiede ja teknologia –lukiodiplomi (TTLD7)**-moduuliin

i) Palaute ja muutosehdotukset **Yrittäjyyden lukiodiplomi (YRLD8)**-moduuliin

Vantaan kaupunki kannattaa uuden Yrittäjyyden lukiodiplomin lisäämistä diplomivalikoimaan. Toivomme kuitenkin joitakin tarkennuksia moduulin tavoitteisiin ja sisältöihin. Tavoitteissa oleva ilmaisu "Osoittaa hallitsevansa yrittäjyyden prosessiin sisältyvät tavoitteiden asettamisen, ideoinnin ja suunnittelun vaiheet ja vaatimukset" on hiukan epäselvä ja prosessin käsite jää turhan epämääräiseksi. Voisiko lauseesta poistaa sanan "prosessi"? Tällöin lause olisi selkeämpi: "yrittäjyyteen kuuluvan tavoitteiden...".

Perusteissa on myös pientä ristiriitaa suoritusohjeiden kanssa: moduulissa kuvatut tavoitteet ja sisällöt eivät vastaa täysin yrittäjyysdiplomin suoritusohjetta. Moduulissa puhutaan yrittäjyyskokeilusta, portfoliosta ja esseestä, kun taas suoritusohjeessa puhutaan yrittäjyysteosta, portfoliosta ja pohdinnasta. Tämä jättää kysymyksen, voiko suoritusohjeessa kuvattu "pohdinta" olla muutakin kuin essee, ja onko sekin osa portfoliota? Voisiko tämän muotoilla esimerkiksi niin, että diplomi "muodostuu yrittäjyyskokeilusta, sen dokumentoinnista ja pohdinnasta"? Pohdinnan voisi hyvin toteuttaa muussakin muodossa kuin esseenä, kuten esimerkiksi videona, mutta jos se halutaan rajata nimenomaan kirjalliseksi työksi, sana essee voisi rajata sitä riittävästi. Tällöin sama sanavalinta tulisi toistua suoritusohjeessa. Toisaalta, jos diplomissa halutaan korostaa monipuolisia viestintätaitoja, voisi dokumentaatiossa ja pohdinnassa antaa vapauksia työn muodolle ilman, että sitä rajataan esseeseen/ kirjalliseen työhön.

2. Lukiodiplomien suoritusohjeita koskeva lausuntopalaute

a) Palaute ja muutosehdotukset **lukiodiplomien suoritusohjeisiin yleisesti**

Osassa diplomeista on laadittu palautteen annon tukimateriaalia LUDOS-palveluun, joten tämä olisi tervetullut lisäys kaikkiin diplomeihin. Myös arviointikriteerien kuvaus vaihtelee diplomeittain ja esimerkiksi Sanataiteen diplomissa sekä Tiede ja teknologia -diplomissa on

käytössä matriisi, jota muissa diplomeissa ei ole. Diplomitodistusten sisältö myös vaihtelee diplomien välillä.

b) Palaute ja muutosehdotukset **kotitalouden** lukiodiplomin suoritusohjeeseen

c) Palaute ja muutosehdotukset **käsityön** lukiodiplomin suoritusohjeeseen

d) Palaute ha muutoshedotukset **median** lukiodiplomi suoritusohjeeseen

e) Palaute ja muutosehdotukset **sanataiteen** lukiodiplomin suoritusohjeeseen

f) Palaute ja muutoshedotukset **tanssin** lukiodiplomin suoritusohjeeseen

g) Palaute ja muutosehdotukset **teatteri**n lukiodiplomin suoritusohjeeseen

Vantaan kaupunki toivoo teatterin lukiodiplomin suoritusohjeisiin konkreettisempia ja yksityiskohtaisempia ohjeita arviointiin. Olisi selkeää opiskelijalle, jos suoritusohjeissa olisi esimerkkejä arvioinnin kohteista ja ohjeet diplomityöhön siinä tapauksessa, että kukaan ei ohjaa työtä. Miten esimerkiksi arvioidaan näyttelijäntyöstä tehtävä lukiodiplomi, jossa ei ole ohjaajaa? Nyt muutokset muuttavat arvioinnin vieläkin epämääräisemmäksi kuin mitä se aikaisemmin oli silloin, kun esimerkkiohjeet olivat vain näyttelijäntyöhön. Luonnos herättää pohdintaa siitä, miksi kaikki esimerkkiohjeet on poistettu sen sijaan, että niitä olisi tarkennettu ja konkretisoitu näyttelijäntyön lisäksi ohjaamiseen ja dramaturgiaan? Taiteen arvioiminen on aina subjektiivista. Jotta se olisi konkreettisesti läpinäkyvämpää ja objektiivisempaa, tulisi arvioinnin kohteiden olla konkreettisella tasolla ymmärrettävissä sekä arvioijille että diplomin tekijälle. Lisäksi kahden aihealueen arviointiin toivottaisiin enemmänkin konkreettisia esimerkkejä arvioinnin suorittamisesta: mitä arvioidaan? Konkreettiset esimerkit auttavat käsittelemään opiskelijan kanssa sitä, mihin arviointi perustuu ja mitä opiskelijalta odotetaan.

Vantaan kaupunki toivoo, että arviointimenettelyssä ei muutettaisi arvioinnin suhdelukua 90 % / 10 %. Aiemmin suhdeluku oli 2/3 esityksestä ja 1/3 pohdinnasta. Tämä on koettu hyvänä esimerkiksi ryhmätyönä toteutettavissa diplomeissa, joissa esityksen onnistuminen on riippunut paljon myös kanssaopiskelijoiden työskentelystä. Opiskelija voi avata ja tarkentaa pohdinnassa tavoitteitaan, jos olisi saanut täyden työskentelyrauhan. 10% painotuksella tämän osuus kevenee ja esitykselle jää turhan suuri painoarvo. Esimerkiksi ryhmätyössä yhden henkilön sairaspoissaolo voi heikentää esityksen onnistumista paljonkin, vaikka työskentely olisi muutoin voinut onnistua paremmin. Teatterin lähtökohta tulisi olla

kannustamisessa eteenpäin eikä latistaa, vaikka taidot eivät olisikaan täydessä potentiaalissa.

h) Palaute ja muutosehdotukset **tiede ja teknologia** –lukiodiplomin suoritusohjeeseen

Uusi Tiede ja teknologia –diplomi vaikuttaa hyvältä lisäykseltä diplomivalikoimaan. Tiede ja teknologia -diplomi on kuitenkin monialaisempi kuin moni muu diplomeista. Tämä herättää kysymyksen, mihin kaikkiin oppiaineisiin diplomin voi käytännössä liittää ja millä painotuksilla. Ohjeistus tällaisenaan antaa vapaat kädet koulutuksen järjestäjälle määritellä edeltävät opinnot. Suoritusohjeet korostavat monin osin teknologista näkökulmaa, mutta sivulla 5 kuvataan, että diplomityö voi olla myös tutkimuksellinen työ, kuten tieteellinen raportti. Tämä jättää epäselväksi sen, tuleeko diplomissa aina osoittaa syvempää teknologista osaamista, vai voiko diplomin tehdä myös esimerkiksi innovaatioidean raportointina kirjallisuuskatsaustyyppisesti ilman, että opiskelija osaa itse toteuttaa teknisesti teknologista ideaansa. Tieteelliselle ajattelulle ja osaamisen osoittamiselle on tilaa hyvin monissa muissakin oppiaineissa kuin luma-aineissa, joten voiko diplomin tehdä esimerkiksi terveysteknologisen sovellusidean esittelynä painottaen työssä enemmän vaikkapa terveystiedon ja liikunnan tieteellisiä lähtökohtia kuin teknologista koodaamisosaamista? Tällöin diplomien sisältö voi olla myös kirjavaa eri oppilaitoksissa. Jos taas tarkoitus on rajata diplomi ennen kaikkea matemaattisluonnontieteelliseen ja teknologiseen tai robotiikan alueelle, niin tämä olisi hyvä olla ohjeissa aukottoman selkeästi.

i) Palaute ja muutosehdotukset **yrittäjyyde**n lukiodiplomi suoritusohjeeseen

Vantaan kaupunki kannattaa uutta yrittäjyyden lukiodiplomia, mutta toivoo ohjeisiin joitakin tarkennuksia ja painopisteiden pohtimista. Luonnoksessa yrittäjyysteko määritellään vielä melko väljästi: "tuote-, palvelu-, prosessi- tai toimintamalliin liittyvä ratkaisu". Ilmaisu on lisäksi jokseenkin epämääräinen, joten siihen toivottaisiin selkeyttä ja konkretiaa. Voisiko sanoa esimerkiksi, että "yrittäjyysteko voi olla tuotteen tai palvelun kehittämistä tai uudenlaisen tuotantoprosessin toteuttamista". Toimintamalli jää nyt vielä epäselväksi, ellei sillä viitata palvelukonseptiin ja avata jollain tavalla konkreettisemmin.

Lisäksi yrittäjyys näyttäytyy tekstissä varsin koulumaisena prosessina, vaikka sillä olisi myös mahdollisuus olla kaikkea muuta. Opiskelijoita motivoisi se, että he voisivat tehdä jotain aidosti vaikuttavaa. Tavoitteisiin voisi nostaa nykyistä näkyvämmin esimerkiksi yrittäjyys todellisten yksilöllisten ja yhteiskunnallisten tarpeiden tunnistamisena ja ratkaisemisena sekä jonkin oikeasti merkityksellisen ja arvokkaan asian tekemisenä tai tuottamisena ihmisille/ yhteisöille/ yhteiskunnalle/ ympäristölle. Yrittäjyysdiplomin tekeminen tuntuisi näin opiskelijoille mielekkäämmältä silloin, kun yrittäjyys olisi oikeaa tekemistä eikä vain tekemisen suunnittelua ja portfoliotyöskentelyä, joka voi viedä jopa enemmän aikaa kuin varsinainen yrittäjyysteko, koska se osoittaa arvioitsijoille sen, että jotain on tehty. Tämä voi

pahimmillaan muodostua hallinnolliseksi prosessiksi, joka ei kiinnosta ja kannusta nuorta yrittäjyyteen.

Myös arvioinnin kannalta olisi oleellista tuoda selkeästi esiin, tuleeko yrittäjyysteon olla konkreettista yritystoimintaa vai riittääkö jonkinlainen suunnitelma, sekä vaikuttaako toteutuksen konkreettisuus arvosanaan. Vertailuna esimerkiksi yläkoulun Vuosi yrittäjänä -opinnot, joissa usein kiitettävän arvosanan rajaksi asetetaan sen, että yrityksellä on myyntiä. Näistä diplomiohjeista ei tule selkeästi ilmi, tulisiko yrittäjyysteon olla konkreettista liiketoimintaa, vai riittääkö pelkkä asian teoreettinen pohdinta. Arviointikriteerien lopussa on mainittu "toteutus", joten tämän voi tulkita, että konkreettinen toteutus vaaditaan hyviin arvosanoihin. Tähän toivotaan selkeää kirjausta, joka ei jätä tulkinnan varaa.

Ohjeissa määritetään, että yrittäjyyden diplomin todistukseen merkitään "oppiaine tai vastaava, jonka lukiodiplomitodistuksesta on kyse". Diplomien yleisissä kuvauksissa puhuttiin "oppiaineista ja oppiaineryhmistä". Voisiko todistusohjeessa olla selkeä ja yhdenmukainen ilmaisu, koska sana "tai vastaava" jättää tulkinnan varaa.

Näiden huomioiden lisäksi suoritusohjeen kieliasussa on vielä melko paljon kankeutta ja kielikoukeroita, joten yleisesti ottaen toivomme, että kieliasua vielä hiotaan ja yksinkertaistetaan selkeämmäksi.

3. Muut huomiot

Vantaan kaupunki haluaa lisäksi kiinnittää huomiota seuraaviin yleisiin seikkoihin, jotka koskevat kokonaisuudessaan muutosesitystä ja sen kieliversioita:

Vantaan kaupunki toivoo, että ohjeet ovat yleisesti ottaen mahdollisimman selkeät ja yhtenäiset. Toivomme, että lukiodiplomeja koskevat yhteiset linjaukset toistuisivat yksittäisissä lukiodiplomeissa johdonmukaisesti ja että käsitteistö on yhdenmukaista. Esimerkiksi moduulien tavoitteiden ilmaisutapa vaihtelee hiukan oppiaineittain: osassa on määritelty omaehtoista harrastuneisuutta, toisessa tietyn aihepiirin harrastuneisuutta ja kolmannessa osaamista ja harrastuneisuutta ilman suurempaa harrastamisen kohteen määrittämisestä. Näiden lauserakennetta voisi yhdenmukaistaa sen mukaan, miten harrastamista korostetaan. Samaa yhdenmukaisuutta toivotaan suoritusohjeisiin. Toivomme selkeyttä myös ohjeiden sisällölliseen informaatioon, jotta ohjeet eivät ole niin yleisluontoisia ja tulkinnanvaraisia.

Suoritusohjeet ja yleiset perusteet tulisi vielä tarkistaa johdonmukaisen ja yhtenäisen käsitteistön kannalta kauttaaltaan. Erityisesti ruotsinkielisestä versiosta nousi esiin tarvetta valita yhtenäiset käsitteet, jotka vastaavat suomen kielen ilmaisua. Esimerkiksi omaehtoinen harrastaminen on käännetty ruotsinkielisissä teksteissä monin eri ilmaisuin, kuten vapaa-ajan harrastuneisuus, omaan sitoutumiseen perustuva kiinnostus ja vapaa-ajan vapaaehtoinen harrastus. Etenkin viimeisin on huono ilmaisutapa, koska vapaa-ajan harrastukset ovat oletettavasti vapaaehtoisia. Toivomme, että ilmaisussa päädytään

yhdenmukaisiin käsitteisiin, joita käytetään johdonmukaisesti ohjeiden eri kohdissa. Toivomme myös, että käsitteissä tarkistetaan oppiainekohtaisten käsitteiden vakiintuneet muodot ja että näiden ruotsinkielinen vastine ilmaisee samaa tarkoitusta kuin suomenkielinen käsite. Esimerkiksi toimijuus on käännetty erilaisella merkityksellä ruotsin kielelle.

Lisäksi toivomme, että ruotsinkieliset tekstit käydään vielä huolella läpi, sillä niissä on vielä paljon kielioppivirheitä, kömpelyyttä ja viittausvirheitäkin, erityisesti yrittäjyyden lukiodiplomin kuvauksessa. Toivomme myös, että termistö on linjassa suomenkielisen version kanssa. Esimerkiksi median lukiodiplomin nimi on suomeksi median lukiodiplomi ja ruotsin kielellä mediaosaamisen lukiodiplomi.

Lopuksi Vantaan kaupunki haluaa esittää huomion siihen, että muutosehdotuksessa kerrotaan, että liikunnan, kuvataiteen ja musiikin diplomeista luovutaan. Vaikka yo-tutkinnon uudistus koskeekin syksyllä 2027 aloittavia lukiolaisia, eikä nämä diplomit ole enää heidän valittavissaan, on lukioissa edelleen opiskelijoita, jotka ovat aloittaneet opintonsa ennen syksyä 2027. Heidän kohdallaan nämä kolme lukiodiplomia ovat vielä mahdollisia, joten nähdäksemme nämä kolme lukiodiplomia tulisi näkyä ainakin paikallisissa opetussuunnitelmissa vielä sen aikaa, että syksyllä 2026 aloittaneet opiskelijat ovat valmistuneet lukiosta. Vastaavasti kolmen uuden diplomin suoritusohjeissa oli kirjoitettu alkuun, että ne ovat opintonsa 1.8.2027 jälkeen aloittaneille opiskelijoille. Onko siis niin, että vaikka joissain lukioissa on jo toteutettu ennen diplomiuudistusta esimerkiksi Tiede ja teknologia- tai yrittäjyyskasvatuksen painotusta, niin näissä lukioissa näitä opintoja opiskelleet eivät voi kuitenkaan tehdä näitä diplomeja opintojensa aikana, jos ovat aloittaneet opintonsa esimerkiksi syksyllä 2026 tai 2025?